

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Fiatalokorú bűnelkövetőkre vonatkozó jogi szabályozás alapjai

Szerzők:

Roszkosné Frankovics Daniella - dr. Várady Lilla

2017. szeptember 30.

I. Történeti előzmények

Magyarországon egészen 1878-ig a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések megegyeztek a felnőttkorúakkal kapcsolatos szabályokkal, néhány enyhítő és mérlegelő szempont kivételével.

A hazai joganyagban elsőként a Csemegi-kódexben jelent meg a büntetőjogi értelemben vett fiatalkor. Csemegi Károly háromféle korhatárt állapított meg. E szerint a gyermekkor felső korhatára 12 év volt, ami nemzetközi összehasonlításban nálunk volt a legmagasabb, és ezt az új 2012. évi C. törvény is újra visszaállította. A második életkori kategória a 12-16 év volt, akiknél a kódex „redukált büntetési táblát” alkalmazott abban az esetben, ha a büntetendő cselekményének felismeréséhez szükséges belátással bírtak. Már akkoriban is felismerték a serdülőkor kríziseit, azt hogy az ilyen korú fiatalok beszámítási képessége változó. A harmadik kategória pedig a 20 éven aluliak, akikre nézve a törvény akként rendelkezett, hogy őket sem halálra, sem életfogytiglani fegyházra nem lehetett ítélni.

Az I. Büntetőnovella (1908. évi XXXVI.tc.) kapcsán került sor a fiatalkorúság újraértelmezésére, és a Csemegi-kódexhez képest szélesedett a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók köre. A törvény új intézkedéseket vezetett be, úgy mint bírói dorgálás, próbára bocsátás és a javító nevelés. Jelentős változások következtek be az ítélkezési gyakorlatban, általánossá vált az egyéniesítés, a védelem, a nevelés és az oltalom.

A fiatalkorúakra vonatkozó jogalkotás újabb jelentős állomása az 1951.évi XXXIV. tvr., amely a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatos szabályokat önálló kódexbe foglalta. A büntethetőség alsó korhatára továbbra is a 12. életév maradt, viszont az I.Bn. rendelkezéseire képest visszalépésnek számított, hogy a Ftvr. szerint a büntetőjogi felelősség egyetlen kritériuma az életkor volt, és nem rendelkezett a törvény külön a beszámítási képességről, a jogszabály szóhasználata szerint az „értelmi és erkölcsi fejlettségről”.

A következő lényeges változást az 1954. évi XXIII. tvr. hozta meg, amelyben bevezették a dualista alapokon nyugvó jogkövetkezmenyi rendszert, a nevelő intézkedések és a büntetések kettősségét. Ennek a lényege az volt, hogy a fiatalkorú korosztályt kettéosztották (12-14 év; 14-18 év) és rájuk

eltérő szankciórendszer vonatkozott.

Az új Btk. hatálybalépése előtt az 1978. évi IV. tv volt érvényben, amely alapján a fiatalkorúak büntethetőségének nincsenek speciális feltételei, a büntetőjogi felelősségre vonhatóság feltételét korhatárban határozza meg, amely a 14. életév, az ez alatti személyek gyermekkorúnak minősülnek és esetükben kizárt a büntető felelősségre vonás, míg a felső korhatár maradt 18 év.¹

A hatályos Büntető Törvénykönyvünk (2012.évi C. tv.) XI. fejezete tartalmazza a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket. A legfontosabb elv, hogy a büntetés vagy intézkedés megválasztásakor elsődlegesen a fiatalkorú érdekeit, nevelését és védelmét kell szem előtt tartani, és ezek célja elsősorban a fiatalkorú helyes irányú fejlődése, valamint annak elérése, hogy a társadalom hasznos tagjává váljék.

A törvény az intézkedés alkalmazásának elsőbbségét írja elő a büntetéssel szemben, és ha az elkövető a 14. életévét még nem töltötte be, vele szemben kizárólag intézkedés alkalmazható. A tevékeny megbánást, mint büntethetőséget megszüntető okot a fiatalkorúak vonatkozásában szélesebb körben engedi alkalmazni a jogalkotó, mint a felnőtteknél.²

A fiatalkorúak jogsértő magatartásaira történő válaszadás keretében a klasszikus büntetőjogi reakciókon túl egyéb, az életkori sajátosságokat még erőteljesebben figyelembe vevő jogintézmények állnak rendelkezésre. E körben különösen kiemelendők a próbára bocsátás és a felfüggesztett szabadságvesztés mellett kötelezően alkalmazandó pártfogó felügyelet és azok a magatartási szabályok, amelyek megtartására az ügyész a vádemelés elhalasztásáról szóló határozatában, illetve a bíróság a pártfogó felügyelet elrendelésekor a fiatalkorút kötelezheti.

1 Rosta Andrea- A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája L'Harmattan Kiadó 2014. 74-93.o

2 Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit-Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Váradi Erika: Magyar büntetőjog általános rész Complex kiadó 2012. 523-538.o.

II. Fiatalokkal szemben kiszabható büntetések és intézkedések

Szabadságvesztés Megrovás Elzárás* Próbára bocsátás* Közérdekű munka* Jótételi munka* Pénzbüntetés* Pártfogó felügyelet** Foglalkozástól eltiltás, Elkobzás, Járművezetéstől eltiltás, Vagyonelkobzás, *Kitiltás** Elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele,

Sportrendezvények látogatásától való eltiltás, Kényszergyógykezelés, *Kiutasítás** Javítóintézeti nevelés. (*A dőlt betűvel szedett büntetések és intézkedések esetén az általánostól eltérő szabályt kell alkalmazni a fiatalokkal szemben.)

- *Pénzbüntetés* csak abban az esetben szabható ki, ha a fiatal önálló keresettel, jövedelemmel vagy megfelelő vagyonnal rendelkezik. Amennyiben nem fizeti meg a pénzbüntetést, először meg kell próbálni azt végrehajtani, és ha sikertelen, csak akkor lehet azt szabadságvesztésre átváltoztatni.

- A fiatalot *próbára bocsátani* bármely bűncselekmény elkövetése esetén lehet, a próbaidő egytől két évig terjedhet, a fiatal ez idő alatt pártfogó felügyelet alatt áll. A próbára bocsátást meg kell szüntetni, ha a próbára bocsátott a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, vagy ha a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt, vagy a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt a próbaidő alatt elítélik. Ilyen esetben a bíróság javítóintézeti nevelést rendel el, vagy büntetést szab ki vele szemben.

A jelenlegi szabályozás szerint egyetlen mellékbüntetés a közügyektől eltiltás. Ezt a fiatalokkal szemben csak abban az esetben lehet kiszabni, ha a bíróság egy évnél hosszabb tartamú végrehajtandó szabadságvesztésre ítéli.³

³ Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit-Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Váradi Erika: Magyar büntetőjog általános rész Complex kiadó 2012. 523-538.o.

III. Fiatalkorúak által elkövetett szabálysértések következményei

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. tv. rendelkezései szerint alkalmazható büntetések és intézkedések: a szabálysértési elzárás, a pénzbírság, a közérdekű munka, a járművezetéstől eltiltás, az elkobzás, a kitiltás, a figyelmeztetés.

A törvény külön rendelkezik a fiatalkorúakra vonatkozó eltérő szabályozásról, ezek szerint - hasonlóan a büntető eljáráshoz - a fiatalkorú meghallgatására a törvényes képviselője jelenlétében kerül sor, elzárás és közérdekű munka csak tárgyaláson szabható ki és pénzbírság is csak akkor ha annak megfizetését vállalja.

A törvény célja itt is, hogy fiatalkorú helyes irányba fejlődjék és a társadalom hasznos tagjává válják és vele szemben az eljárást úgy kell lefolytatni, hogy elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét. Ennek érdekében a szabálysértési hatóság kezdeményezheti a fiatalkorúnak a védelembe vételét az illetékes hatóságnál.

Általános az a gyakorlat, hogy a fiatalkorú szabálysértőkkel szemben csupán intézkedést - figyelmeztetést - alkalmaznak, amellyel a szabálysértési hatóság kifejezi a rosszallását és felhívja a fiatalt, hogy a jövőben tartózkodjon szabálysértés elkövetésétől. A fiatalkorúak által elkövetett szabálysértések közül leggyakoribbak, a tulajdon elleni szabálysértések, ezen belül is konkrétan a lopás és a rongálás, valamint a garázdaság

Meggyőződésem, hogy a hipermarketben élelmiszert ruházatába rejtő fiatal cselekménye inkább szomorú, és valóban elegendő számára a fenti intézkedés alkalmazása. Azonban azok az elkövetők, akik már büntetett szabálysértési előéletűek, sokkal inkább rászólnak egy súlyosabb büntetésre, mert álláspontom szerint a többször adott figyelmeztetést, már ők maguk is megmosolyogják, és úgy vélik, hogy bármit tehetnek következmények nélkül.

IV. Nemzetközi kitekintés

A hazai, illetve a nemzetközi tudományos berkekben is több vita alakult már ki azzal kapcsolatban, hogy a szabadságvesztés büntetésnek van-e létjogosultsága a fiatalkorú elkövetők körében. A nemzetközi egyezmények szinte mindegyike azt a nézetet vallja, hogy a fiatalok bűnelkövetésére adott reakciólehetőségek közül az elterelés, az alternatív szankciók és a jóvátétel az, amelyet velük szemben célra vezető és a szabadságelvonás csak, mint „ultima ratio” jöhet számításba. Az ENSZ által 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya volt az első olyan nemzetközi egyezmény, amely fontos rendelkezéseket tartalmazott a fiatalkorúakra vonatkozóan.

Több jelentős szerződés is született a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel kapcsolatosan, amelyek szintén az ENSZ-dokumentumok alapvetéséből születtek, mint például a Pekingi Szabályok (a fiatalkorúak igazságszolgáltatás igazgatására vonatkozó standard minimum szabályai 1985.), a New York-i Egyezmény (a gyermek jogairól 1989.) a Havannai Szabályok (a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmére 1990.), a Tokiói Szabályok (a szabadság elvonással nem járó szankciók szabályiról 1990.) vagy a Riyadh-i Irányelvek.⁴

Ezen dokumentumok között vannak olyanok, amelyek a ratifikálás eredményeként a magyar jog részévé váltak és vannak, amelyek nem lettek a magyar jogrendszer részei, de ajánlás szintjén léteznek⁵. Ezek a dokumentumok a szabadságelvonás egyes formáira csak kivételes és meghatározott esetekben utalnak, inkább a diverzió, az alternatív szankciók és a közösségi büntetések elsődlegessége mellett foglalnak állást.

⁴ Az Európa Tanács ajánlásai: a fiatalkorú bűnözésre adott társadalmi reakciókról (Rec (87) 20 E,1987), az ET miniszteri bizottságának a fiatalkorú bűnözés kezelésének új módszereiről és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről (Rec (2003) 20), az Európai és Szociális Bizottság véleménye A fiatalkorú bűnözés megelőzése. A fiatalkorú bűnözés kezelésének módja és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban tárgyában (2006/C 110/13). In: Rosta Andrea- A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája L'Harmattan Kiadó 2014. 144.o.

⁵ Rosta Andrea- A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája L'Harmattan Kiadó 2014. 143.o.

A fiatalkorúakkal szembeni büntető eljárásnak legfontosabb célja a reintegráció, melynek módja a nevelés. Ha egy fiatal bűncselekményt követ el, emellett az igazságszolgáltatás nem mehet el szó nélkül, az azonban nem mindegy, hogy ez a beavatkozás milyen jellegű. Az Európa Tanács (R20 (2003) számú ajánlásában kifejezésre juttatja, hogy törekedni kell az alternatív szankciók és intézkedések alkalmazására, és ha van rá mód, a végrehajtásba az elkövető szüleit is be kell vonni, és amennyiben lehetséges és célravezető, elő kell írni a helyreállítást, a mediációt és a jóvátételt. Amennyiben mégis szabadságelvonással járó büntetést szab ki a bíróság, abban az esetben a fiatalkorú védelme érdekében törekedni kell arra, hogy a szabadulás után megkönnyítsék a társadalomba való visszailleszkedésüket⁶

V. Megelőzés

„Bűnmegelőzés alatt minden olyan intézkedést és beavatkozást értünk, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése és az állampolgárok biztonságérzetének javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést gerjesztő okok hatásának mérséklésével vagy az áldozattá válás megelőzésével.”⁷

Az 1700-as években Cesare Beccaria volt az első jogtudós, aki felismerte azt, hogy jobb megelőzni a bűncselekményeket, mint büntetni azokat.⁸

Ma is érvényes tézise, hogy a büntetés legyen gyors, elkerülhetetlen és adott körülmények között a legenyhébb. A büntetőjogi felelősségre vonás elmaradhatatlansága, a szankció elkerülhetetlensége a bűnmegelőzésnek máig egyik hatékony eszköze.⁹

6 Csemáné Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés alapkérdései In: Farkas Ákos: Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből. Doktori tanulmányok 3. Miskolc, 2013. 22.-43.o.

7 Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013-2023) Magyar Közlöny 2013. évi 172. szám

8 Beccaria, Cesare: A bűnökről és a büntetésekről. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest, 1989. 91.o.

9 Borbíró Andrea-Kerecsi Klára: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve - 2009. 69.o

Az, hogy csökkenjen a bűnözés és ezáltal az áldozattá válás esélye is, az egész társadalom érdeke. Vitathatatlan tény, hogy a rendőrség tölti be a legfontosabb helyet ezen a téren, de mellette nagy szerepük van az önkormányzatoknak, civil és egyházi szervezeteknek és az állampolgároknak is.

Nincsenek tipikusan egyforma okok és körülmények, nincs két egyforma bűncselekmény és elkövető sem. Először fel kell deríteni az elkövetőhöz, a sértetthez és a szituációhoz tartozó okokat ahhoz, hogy a bűnözés ténylegesen megelőzhető legyen¹⁰

2002-ben kezdődött meg Magyarországon az a büntetőpolitikai reform, amely új, korszerű eszközök bevezetését célozza meg a bűnözés elleni harcban. 2003-ban elkészült a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája (115/2003 (X.28.) című dokumentum, amely kiemelt beavatkozási területként kezeli a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzését. A TBNS kiemelkedő célként a gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztését tűzte ki, és e mellett a Kormány Cselekvési Programjának részeként a következőket:

- a szakemberek képzését és együttműködését,
- a gyermekek erkölcsi értékrendjének fejlesztését,
- a veszélyeztetett helyzetben lévők segítségét,
- a fiatalkorú elítéltek társadalomba való integrálását.¹¹

Emellett több program is megcélozta a gyermek- és fiatalkori bűnözés visszaszorítását, amelyek közül most csak párat emelek ki. Az egyik legrégebbi ilyen projekt a rendőrség biztonságra nevelő általános iskolai programja a D.A.D.A (Dohányzás-Alkohol-Drog- AIDS), amely az USA-beli D.A.R.E program adaptációja.

Ezen projekt keretében kiképzett rendőrök tartják meghatározott tematika alapján havonta egyszer az általános iskolában az oktatást.¹²

10 Csemáné Váradi Erika: A Janus-arcú kriminálpolitika - avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései - A tanulmány közzététele a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0008 jelű projekt részeként 1.o.

11 Csemáné Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés 21-23.o.

12 Bűnmegelőzési ismeretek: XIII. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr- Főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya által alkalmazott preventív programok 348- 349.o.

A másik ilyen bűnmegelőzési, biztonságra nevelő program az ELLEN-SZER, amely szintén a rendőrség által került kidolgozásra, és a középiskolásokat célozza meg. Figyelembe veszi ennek a korosztálynak az életkori sajátosságait, megfelelő információk átadásával és készségek fejlesztésével próbálja meg a fiatalok áldozattá válást elkerülni.

Számos hasonló preventív program létezik, például

- emberi jogok és demokratikus értékek megismertetése (pl.: városi diákönkormányzatoknak demokratikus életre nevelés)
- környezeti értékek, kulturális örökség tisztelete (pl.: Erdei Iskolai, Ökoiskolai program)
- erőszakmentes konfliktuskezelés (pl.: gyermekvédelmi továbbképzésben agresszió-kezelési/mediációs technikák oktatása)
- biztonságos életre nevelés (pl.: „Biztonságos életre nevelő program”)
- hátrányos helyzetű fiatalok integrációjának elősegítése (pl.: „Biztos kezdet” országos program, Útravaló Ösztöndíjprogram)
- sport és szabadidős tevékenységek szervezése (pl.: Magyarországi Éjféλι Sportbajnokságok Egyesülete)
- „biztonságos szórakozóhely” program (pl.: „Érj haza!” kampány)
- alkohol-, illetve kábítószer-használó fiatalok (pl.: Minisztérium szenvedélybetegek szakellátásának fejlesztése;)
- elítélt fiatalok, fiatal felnőttek társadalmi reintegrációjának segítése érdekében számos lépés (pl.: Sopronkőhidai Fegyház és Börtön Büntetés-végrehajtási Intézet szakmatanulást, munkába állást támogató programja)
- sértetté válás megelőzése (pl.: „a tanulók ön- és vagyonvédelemre nevelésének iskolai programja”)¹³

Az Országos Bírósági Hivatal Elnöke 2014. évben hirdette meg a „Nyitott Bíróságok” programot, amely célja, hogy az állampolgárok és a fiatalok megismerjék a bíróságok működését.

13 Csemáné Váradi Erika: A gyermek- és fiatalok bűnözés 21-23.o.

Ennek keretében minden évben nagy számú diák vesz részt bírósági tárgyalásokon és számukra egyre több fogalmazó és titkár tart előadást a szervezetről és az alapvető eljárásjogi ismeretekről. Az előadások során kitérnek a fiatalkorúakat speciálisan fenyegető bűncselekményekre, az áldozattá válás rizikófaktoraira és hasznos tanácsokat adnak a részükre.

A technika rohamos fejlődésével, az internet, a nagy népszerűségnek örvendő okos telefonok elterjedésével új bűncselekmény-formák jelentek meg. Ilyen többek közt a cyberbullying, amely egy zaklatási forma, e-mailen, sms-ben vagy msn üzenet formájában kapja meg a sértett, és tartalmát tekintve fenyegető vagy gyalázó, amely félelmet kelt a címzettben.

Ezen túlmenően rendkívül gyakoriak a közösségi oldalak használatával megvalósuló emberi méltóságot sértő cselekmények; nevezetesen a rágalmozás és a becsületsértés. A fiatalok a legtöbb esetben nincsenek tisztában azzal, hogy egy-egy sértő megjegyzés már bűncselekményt is megvalósít, amelynek következményeivel számolniuk kell.

Továbbra is nagy hangsúlyt kell fektetni a családon kívülről érkező preventív intézkedésekre, mert nem elég az, ha otthon a szülő felkészíti a gyereket a lehetséges veszélyekre, legtöbbször csak szakember tud hasznos tanácsokat adni.

VI. Összegzés

A híres olasz jogtudós, Beccaria is felismerte már a XVIII. században, hogy nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a prevenciónak és a nevelésnek, mint a megtorlásnak.¹⁴ Ezzel az állítással helyezkedik szembe Cesare Lombroso XIX. századi olasz orvos álláspontja, miszerint az emberek között léteznek született bűnöző típusok, akiket a biológiai-antropológiai jellegzetességek (stigmák) hajlamosítanak, determinálnak a kriminális életformára.

¹⁴ Beccaria, Cesare A bűnökről és a büntetésekről Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest, 1989. 91. o.

Ezt a nézetet számos kriminológiai kutatás is megcáfolta, hiszen számos bűnözőnél, akik a vizsgálat alanyává váltak, semmiféle „degenerációs stigma” nem volt található, és mégis követtek el bűncselekményeket, illetve voltak olyan személyek is, akik tipikus „Lombroso-alkattal” rendelkeztek, és mégsem követtek el soha törvényellenes cselekményt.

Az antropológiai iskola képviselőjének megállapításait már a korabeli tudomány is elvetette, mert vizsgálatainak eredményét egzakt módon soha nem igazolta.¹⁵

Meggyőződésem, hogy a büntetőpolitika talán jó irányba halad, hiszen a fiatalok által elkövetett bűncselekmények csökkenő tendenciát mutatnak, de a jövőre nézve szerintem nem a mennyiségi kérdésen lesz a hangsúly, hanem inkább a minőségén.

Sajnálatos tény azonban, hogy a törvényellenes cselekmények egyre inkább kimunkáltabbak, egyre modernebbek és egyre brutálisabbak. Remélhetőleg a rengeteg hazai és nemzetközi bűnmegelőzési törekvés meg fogja hozni a gyümölcsét, és egy sokkal biztonságosabb, a bűnelkövetést a legminimálisabbra csökkentő jövő elé nézünk.

Álláspontom szerint a gyerekek - a fiatalok - sok törődést, odafigyelést igényelnek, amely során nem csak arra van szükségük, hogy meghallgassuk őket, hanem, hogy érezzék, amit mondanak fontos nekünk. Biztos vagyok benne, hogy az irántuk tanúsított szeretet és kötődés, meghozza gyümölcsét és felnőttként a társadalom megbecsült tagjává válnak.

15 Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit-Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Váradi Erika: Magyar büntetőjog általános rész Complex kiadó 2012. 523-538.o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Beccaria, Cesare: A bűnökről és a büntetésekről. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest, 1989.
2. Borbíró Andrea-Kerecsi Klára: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve - 2009.
3. Bűnmegelőzési ismeretek: XIII. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-Főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya által alkalmazott preventív programok
4. Csemáné Váradi Erika: A Janus-arcú kriminálpolitika - avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései
5. Csemáné Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés alapkérdései In: Farkas Ákos: Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből. Doktori tanulmányok 3. Miskolc, 2013.
6. Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit-Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Váradi Erika: Magyar büntetőjog általános rész Complex kiadó 2012. 61
7. Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013-2023) Magyar Közlöny 2013. évi 172. szám
8. Rosta Andrea- A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája L'Harmattan Kiadó 2014.

12. FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

1. 2012.évi C. törvény - a Büntető Törvénykönyvről
2. 1978. évi IV. törvény- a Büntető Törvénykönyvről
3. 2012. évi II. törvény - a Szabálysértésekről, a szabálysértés eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről